

ԼՐԱԳԻՐ ԱԶԳԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԱՅԼՆ

ԱՐՁԱՆԳԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆ

Պարսկաստանի համար տարեկան 5 ֆր. և կամ 2 րբլ. ևս. թղթերով. Ուրիշ ամեն տեղի համար ուր այս լրագրի մուտքը արգելուած չէ, տարեկան բաժնորդագինն է 20 ֆր., վեցամսեայն 10 ֆրանգ և եռամսեայն 5 ֆրանգ:

2 ՏԱՐԻ ԹԻԻ 58

1891 ՄԱՐՏ 21

ՄԱՐՏ 9 (Հ.Տ.)

ՇԱՐՍ

Կըհրատարակուի Փշ. և Շրթ. օրեր

ՊԱՏՄԱՆՆԵՐ

Խմբագրութիւնը, եթէ հարկ համարի, համառօտելով և կամ մասամբ միայն կըհրատարակէ իրեն զրկուած գրութիւններն:

Les annonces, en français et en arménien, sont reçues aux bureaux de la Rédaction (Allées de Meilhan, 44.)

ՀԱՅՈՑ

ՀԱՅՐԵՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՆՊԱՏԱԿ ԵՒ ՄԻՋՈՑՆԵՐ

(Քաղուած կանոնագրէն)

«Հայոց Հայրենասիրական Միութեան» նպատակն է աշխատել վարչական բարենորոգումներ մտցունելու թիւրքահայաստանի մէջ, Հայ ժողովորդի տեղական պետքերին համեմատ: Հայ ժողովրդի ցանկութիւնն է իրաւունք ունենալ ազատօրէն ինքզինք կառավարելու որով միայն պիտի կրնան վերնալ այն հարստահարութիւններ որոնք այսօր Հայաստանի թշուառութեան և աւերակ դառնալուն պատճառ կը լինին:

«Հայոց Հայրենասիրական Միութիւն»ը իւր նպատակ իրագործելու համար իւր կարողութեան չափով կը գործադրէ ամեն յարմար եղած միջոցներն, ժամանակի պահանջներին համեմատ: Կաշխատինքնքին ոյժ գոյացունել Ազգին մէջ իւր ազատութեան համար, հրատարակութիւններ կանէ, գիմումներ կանէ որոց որ պէտք է և նախապէս ու բարոյապէս կը քաջալերէ անոնց որոնք անձնուիրութեամբ կաշխատին հայրենիքի ազատութեան գործին:

Միութիւնը կուենայ իրեն բերան եղող լրագիր որ, բացի զանազան լուսերտալէ իրեն լրագիր, կը հաղորդէ ընդհանրութեան ինչ որ Միութիւնը ուզէ հաղորդել, տեղեկութիւններ կուտայ Հայաստանի և արաբական Հայերի գրութեան վրայ և կը ծառայէ հայրենասիրական եռանդը արծարծելու Հայերին մէջ:

Մամօր. «Հայոց Հայրենասիրական Միութեան» անդամացել կամ թղթակցել ուղղներն պէտք է դիմեն հետեւեալ հասցէին:

M. Portoukalian (FRANCE) Marseille

* Հայոց Հայրենասիրական Միութիւն»ը կը նպաստէ Արմէնիա լրագրի հրատարակման:

ԲՈՎԱՆ ԳԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Ռուսաց մամուլը. — Նամակ Պարսկաստանէն. — Հայեր ի Ռուսիա. — Տոմարական խնդիրը. — Անգլիայի Կապոյտ տետրակց. — Նոր հրատարակութիւն. — Գալարականութիւն յԱմերիկա. — Թիւրքիան իւրեր. — Մանուգումներ. — Բանասիրական (վրլ.ժ):

ՌՈՒՍԱՅ ՄԱՄՈՒԼԸ

Ռուսաց յետադէմ մամուլը շարունակուած է իր արշաւանքներ Հայերի դէմ: Զիմանալով ում վերա յարձակուել, նա աւելի յարմար է հաշուած բողոքեցուն մեղադրել առաջ նա իրեն խռովարարներ էր հաշուած արտասահմանի Հայերին, յետոյ ապստամբական յանձնաժողովի գործակալներին, հիմա իր նետներն է արձակուած Կովկասի «Հայոց մամուլի» դէմ:

«Մեր աւերութեան ոչ մի անկիւնում, բացի մայրաքաղաքներէ, գրուած է Սվիտ լրագիրը, մամուլը այնքան չէ տարածուած որքան Կովկասում: Հետեւաբար նա արժանի է մեր ուշադրութեան: Մամուլը Կովկասում ուր մեծ մասամբ գեղացիների ձեռքն է գտնուած, խիստ սեպարատիական (1)

(1) Քաղաքականապէս բաժանումների կուսակցից:

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՎՐԷԺ

(Թարգմ. Ռուս.)

(Շար. 57րդ բուհն)

Գ

Նրիտասարդները դուրս եկան այգուց և դիմեցին դէպի քաղաքը: Մի մղոն էլ չէին գնացել երբ նրանց հանդէպ երեւացին մի խումբ ձիաւորներ: Սրանք բաշիրազուկներ էին, թիւրքաց այրուծի մի մասը, որոնք կենում էին քաղաքի շրջակայքում: Նրանց դէմքերը արտայայտում էին վայրենութիւն և անգթութիւն, հազուադէպ պատահութեամբ էր, զինված էին նիզակներով, թրերով և կենդրոնադարկ հրացաններով: Այդ արկնաբար ձիաւորների առաջ, որոնք աւելի ընդունակ էին թալանելու քան թէ կուռելու, արշաւում էր նրանց մեծաւորը: Սա զանազանվում էր բաշիրազուկներից թէ՛ իր աւելի մաքուր զգեստով և թէ՛ իր դէմքով: Սրա երեսը գազանային չէր, այլ մինչեւ անգամ բաւականին գեղեցիկ էր. բայց աչքերի մէջ փայլում էր կրքերի կայծ: Մուսթաֆա բէյն էր նա, Հեղինէի անպատուողը:

ուղղութեամբ է գնում. նա ոչ երբէք ձիւք եղել է իր պաշտօնի մէջ, որ է պաշտպանել Ռուսաստանի շահերը, այլ ընդհակառակ տարել է և տանում է կռիւ այդ շահերի դէմ: Այդ մամուլը միայն տարածուած է աւերութիւն ու զրուանք ազգաբնակչութեան մէջ դէպի ինչ որ Ռուսական է. նա միշտ քաղաքում է թէ հարկաւոր է երկրի դատարաններում մոյճել տեղական լեզուները Ռուսերէնի տեղ որ աւելորդ է, այդ մամուլի կարծիքով, տեղական ազգաբնակչութեան համար, նա էր յորդորում տեղացիներին Ռուսաց վարչութեան դէմ, մեղադրելով կառավարչական չղճանները թէ նոքա զուրկ են հաւատարմութիւնից առ Կայսրը: Նա էր պախարակում Ռուսաց ժողովուրդը, աշխատելով ապացուցանել թէ Կովկասի ժողովուրդները աւելի բարձր են կրթական կեանքով քան Ռուսաց ժողովուրդը: Այդ մամուլն է քարոզում որ Ռուսաց ժողովուրդը զուրկ է մի որեւէ ընդունակութիւնից կառավարելու իր հպատակ ժողովուրդները... վերջապէս Ռուսաց ժողովուրդը տեղական մամուլի կարծիքով, իր հաստատական գործունէութիւնը արտայայտում է գողութիւնների, զանազան անբարոյական գործերի:

Լեւոնը և Մարգարիտը հապիւ տեսան ձիաւորներին, խնայն դուրս եկան ճանապարհից և արագ քայլերով շտապեցին անցնել դաշտը որ թաք կենան բլրի քամակին ուր բուսած էր կաղնու խիտ անտառ: Նրանք լաւ էին իմանում որ այդ յանկարծակի հանգիստում ոչինչ լաւ չէր խոստանում. բայց Մուսթաֆայի հետեւում աչքերը տեսան փախչողներին: Դառնալով դէպի երկու, երեք բաշիրազուկներին, նա ասաց թիւրքերէն.

— Կարծեմ գնացողները չուն խոլաւաքներն են:

— Այդպէս է, աղա, պատասխանեցին նրանք:

— Որձ չանը սպանեցէք, իսկ եթէ էգբ գեղեցիկ է, ինձ մօտ քաշ տուէք. նրա գնացը ցոյց է տալիս որ այդ թռչունը գեղեցիկ պիտի լինի և դրա համար վախճանի պատկանելու չէ: Դէ գընացէք... մարշ:

Զիաւորները հրամանին երկրորդ անգամ չը սպասեցին: Կանգնելով ասպանեցակների վրայ և թեքվելով դէպ առաջ, նրանք գոռում գոչումով ձիանը քշեցին փախչողների ետեւից:

Թշուառներն այդ նկատեցին:

— Լեւոն, մեր ետեւից գալիս են սարսափելի բաշիրազուկները, ճչաց Մարգարիտը:

ձերի մէջ... Եւ միեւնոյն ժամանակ թող որ Ռուս գործիչներին որոնք աշխատել են հանգստացնել Կովկասը այդ ազգաբնակչութեան շահերի համար, հէնց տեղական Ռուսաց մամուլը պախարակում է...

Աւելի հակառուսական պրոպագանդա այլ չէ կարելի ներկայացնել: Հայոց լրագիրների մեծ մասը, որոնք բնում են իւրաքանչիւր տարի, ինչպէս սուսկները անձրեւից յետոյ, իրանց ատելութեան մէջ Ռուսաստանի դէմ աւելի էին հեռու գնացել. նոքա պահանջում են մերժել Ռուսաց կառավարութեան վերահսկողութիւնը ձիական-եկեղեցական դպրոցներում, պաշտպանում են Հայոց լնդուի գերազանցութիւնը, Ռուս միաբանների առանձին գրութիւններ:

Վերջին օրերում Հայոց մամուլի մէջ մի նոր հոսանք է սկսել, սարսափելի կերպով գրել Ռուսաստանի դէմ, նա համոզում է իր կարգացողներին որեւէ լուսնայն այժմ սպառաշունչութեամբ է գրադուած իր թշնամու դէմ (այսինքն Ռուսաստանի) և չէ կարող նուիրել իր քաղաքականութիւնը «Հայոց հարցին»: Ռուստի Հայերը իրանք պիտի սեփական ուժերով իրանց ազատութիւնը ստանան: Հայոց մամուլը զմայլում է եր...

Լեւոնը նրան չը պատասխանեց, այլ գրկելով նրա իրանը և այդպիսով նրան օգնելով արագ գնալ, սկսեց վազել դէպ առաջ: Ահա նրանք այնքան հեռի չեն բլրից: Լեւոնը պատրաստ էր նրա վրա բարձրանալ, մի րոպէ եւս և ահա նրանք ազատված կը լինեն: Բայց յանկարծ օդի մէջ տոժաց գնաակը. յոսանաւոր աղաղակ արձակելով, Մարգարիտը դուրս պրծաւ նրա ձեռքերից և թաւալեց բլրի զառիվայրով: Մի վայրկեան Լեւոնը քարի արձան կտրեց: Զարութիւնը, կատաղութիւնը նրան խեղդում էին. բայց մի նոր գնտակ նրան ուղքի բերեց, թեթեւ վերաւորելով նորա ուսը: Նա անկարող էր իր սիրելուն օգնել: Կայծակի արագութեամբ նա վեր բարձրացաւ և մտաւ անտառը, վեր ելաւ մի կաղնի որ տեսնէ թէ իւր հարսնացուէ հետ ինչ պիտի լինի:

Իսկ բլրի ներքեւ հետեւեալն էր կատարվում: Հազիւ Մարգարիտը գետին ընկաւ, խնայն վրայ հասաւ ինքը Մուստաֆա բէյը: Նայելով աղջկայ վրայ

— Անպիտաններ, գոռաց նա բարկութեամբ. վերաւորեցիք թռչնիկին, իսկ գայլին ձեռքից բաց թողեցիք. ձեզ ցամաք հացով կերակրելն էլ է մեղք:

Յետոյ նա ձիուց իջաւ, մօտեցաւ Մարգարիտին և կուսալով, ալանջը դրեց վերաւորվածի կրծքի վրայ: Սիրտը դեռ չէր

գերով և բովանդակութեամբ, որոնց մէջ փառաբանում է ապագայ թագաւորութեան դրոշակը, որի տակ Հայերը պիտի հաւաքուին աշխարհի բոլոր կողմերից իրանց առաջնայ քաղաքական երկիրը (Երեւանեան նահանգը)։ Վերջապէս Հայոց մամուլը ձգտում է յորդորել ժողովուրդը իրանց հոգեւորականութեան դէմ, թիւրքահայերին պէս որոնք յաճախ են հրացան արձակել իրանց հոգեւորականների դէմ, որովհետեւ դուք աշխատել են հեռացնել թիւրքի աշխարհը ժողովուրդը աշխարհի քաղաքական ապստամբութիւնից։»

Ռուսաց յետադէմ մամուլի այս արշաւանքների պատճառները հասկանալի են։ Այդ մամուլին անհանգստացնում է որ Հայերը փափագում են հայերէն իմանալ, չեն ուրանում իրանց կրօնը, աշխատում են իրանք կառավարել իրանց սեփական ծխական ուսումնարանները, ունին գրականութիւն, մամուլ . . . Ինչո՞ւ պիտի գոյութիւն ունենայ Հայութիւնը այն երկրում որ Ռուսացն է, ինչո՞ւ են Հայերը զարթնում և մտածում իրանց ազգի, մամուլի, ուսումնարանի, գրականութեան մասին . . . Մի խօսքով Ռուսացները երկիրը այնպէս հեշտ չէ այժմ դորանց թուում առաջ են գալիս զանազան գիտութիւններ։ Չիմանալով ո՞ւմ վերա յարձակուել, սկսում է դատապարտել տեղական Հայոց մամուլը, որը, այդ լրագրի կարծիքով, քիչ է մնում որ յեղափոխութիւն բարձրացնէ Հայերի մէջ . . . Եթէ Կովկասի հետ անձանթ մարդը կարգայ այդ բոլորը, նա մի այնպիսի կարծիք պիտի կազմի Կովկասի մասին թէ մամուլը այդտեղ բազմաթիւ է և ունի իրաւունք շատ խօսելու և քննադատելու Ռուսաց կառավարութեան քայլերը . . . Թող այդ լրագիրը իմանայ որ Կովկասում, ուր մամուլը խիստ ցէն, զուրայի լծի տակ է գտնուում, չեն կարող գոյութիւն անդամ ունենալ կամ

գաղտնի բարակելուց։ Մուստաֆան վէրքն որոնեց, տեսաւ որ գնտակը մընացել է ուսի մէջ։ Նա հրամայեց վերցնել աղջկան, իսկ մի րաշխուրդուկ առաւ։

— Աղա՛, ինչի՞ համար վերցնել նրան, լաւ չի՞ լինիլ միանգամայն սպանել, ինչպէս վայել է մի քանի ձիւնորի։

— Լա՛րի, անպիտան, կատարի՛ր ինչ քեզ հրամայում եմ. այս ասելով նրա ձեռքը սեղմում էր դաշոյնի երսիսակալը։ Բաշի-բոզուկները բարձրացրին ու շալթափ Մարգարիտին, զրեցին թամբի վրայ և ձիանը քիչցին դէպի քաղաք։

Լեւոնն ամենը տեսնում էր, թէպէտ ոչինչ չէր լսում։ Մուստաֆան նայելով նա ճանաչեց Գիցի կնոջ անպատուոյին։

— Այ՛ մեռնուման, կրճտելով ատամները և սեղմելով բութեղները շնչաց Լեւոնը. Մարգարիտի մահվան պատճառը դու ես, վրէժը քեզից պիտի առնեմ և քո մահվան ժամը այնքան էլ հեռու չէ . . . Նա ծառից ցատկեց և անյայտացաւ անտառին մէջ։

Դ

Գուրկոն արդէն Տըրնովա քաղաքումն էր. Գարբուի և Սէլվի քաղաքները առնուած էին։ Նրա առաջ նահանգում էին

թէ տոյուել այդպիսի յօգուածներ, որոնց մէջ փորձէ մի բան յայտնել Ռուսերի դէմ։ Մինչեւ այսօր այդ թոյլ չեն տուել և դորձերի աշխարհի դրութեան ժամանակ էլ թոյլ չեն տալ և Կրկնում ենք որ այդ բոլոր սուտ է և միայն լրագրի հնարած քն է։ Պարզ է մեզ համար միայն որ այսօր երբ Հայերը գրէին ամենուրեք զարթնում են, աչքի են տալիս և ցանկանում են իրանց լեզուն, կրօնը և ազատութիւնը պաշտպանել, Ռուսաց մամուլը անհրաժեշտ է համարում յարձակուել այդ նոր հասանքի վերա իր հպատակների մէջ։

Յ. Ա.

ՆԱԽԱԿ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ

Դարձե՛ք, 12/24 փետր. 1894

Մի քանի ամիս առաջ, Նորին Բարձրութիւն Պարսից Թագաժառանգ Իշխանը Մուղափարիտուն Միրզան փափաք էր յայտնել այցելելու Դարձիժում մեր Արամեան ուսումնարանին. ուստի փետր. 6/18ին չորեքշաբթի օր ժամը Տին Նորին Բարձրութիւնը Արապատականի Ընդհ. կառավարիչ էմիր Նիզամի և մի քանի նշանաւոր աստիճանաւորների հետ միասին մտաւ Հայոց թաղը. այդ օր Հայերը փակել էին իրենց խանութները և պատրաստուել էին ընդունելու Նորին Բարձրութիւնը։ Նախօրով առաջ թեմիս Ս. Առաջնորդի և տեղիս վաճառականպետ Պր. Ս. Յուսէփեանի շնորհիւ պատրաստուել էին տուել երկու յաղթական կամարներ գոյնզգոյն դրօշներով և կտորներով, միմեանցից 50 քալ հեռաւորութեամբ, այդ դրօշների մէջտեղում ծածանում էր պարսկական դրօշը (Սուլթան)։ Նորին Բարձրութիւնը երբ մօտեցաւ առաջին յաղթական կամարին, Արամեան ուսումնարանի աշակերտները որոնք բոլորն էլ միաձեւ էին հագել, սկսեցին երգել միաձայն պարսկերէն յօրինուած մի երգ. այդտեղ թագաժառանգ Իշխանին յառաջ եկան մեր թեմական Ս.

Թիւրքերը, չը նայելով որ նրա ձեռքի տակ կային միայն մի գունդ հեծեալզօրք և բողբոջական կամաւորները։ Աջողութիւնից օգուտ քաղելով, քանի որ անցնէր բաղանեան սարերը, գրաւել նրա կիրճերը, որոնց Թիւրքերը խիստ պաշտպանուած էին, և այդպիսով Ռուսաց զօրքերի առաջ ազատ մուտք բաց անել։

Հիանալի՛ միտք։

— Բայց ի՞նչ կերպով պէտք է անցնել, հարցնում էին շատերը։

Գեներալի գլխում միտքն արդէն հասնուցնել է. նա ասաց.

— Հարկաւոր է գտնել սարերում մի այնպիսի անցք որ Թիւրքերին անյայտ է։ Սկսեցին մի այնպիսի մարդ փնտռել որ սարերի մէջ մի նոր ճանապարհ իմանար։

Այդ միջոցին Տըրնովա եկան Լեւոնը և Գիցը։ Լեւոնը վերոյիշեալ տխուր անցքից յետոյ դիմեց ուղղակի դէպի սարերը ուր պատսպարւում էր Գիցը։ Վերջինս ապրում էր Խանքէյի կիրճում, ամենավայրենի և անանցանելի տեղում։ Գիցն այդտեղ իրան բոլորովին ազատ էր ըզդում, ոչ ոքից չէր վախում որովհետեւ նա լաւ էր իմանում որ Թիւրքերը նրան անմատչելի են կարծում, ասելով թէ այն-

առջնորդ Գիցը Սաեփան եպիսկոպոսը և վաճառականպետ Պր. Ս. Յուսէփեանը, ընդունելու համար Նորին Բարձրութիւնը։

Սկսեցե՛ք գնացք. աշակերտները երգելով յառաջանում էին իւրեանց ուսուցիչներով միասին։ Նախ մտաւ օրիորդաց ուսումնարանը. օրիորդները սկսեցին հայերէն երգել. պատրաստուել էին իրենց ձեռագործները. այդտեղ ներկայ էին նաեւ Ռուսաց հիւպատոսը և իւր կինը, Նոյնպէս և Տաճկաց հիւպատոսը։ Ձեռագործները տեսնելով շատ գոհ եղաւ և մի քանի հատ վեր առեց։ Այդ տեղէն դուրս գալով գնացին Սաաջնորդարանի բակի մէջ գտնուող տաղարանը տեսնելու որ պատրաստուել էին երեք լեզուով, այսինքն հայերէն, պարսկերէն և ֆրանսերէն լեզուներով, մի ճառ օր իսկոյն գրաշարը ապեց. տեսնելով Նորին Բարձրութիւնը շատ գոհ եղաւ, անսաւ ֆրանսերէն, հայերէն և պարսկերէն տառերը։ Այդտեղից դուրս գալով մտաւ տղայոց ուսումնարանը. հարցաքննեց աշակերտներին մի քանիսին պարսկերէն լեզուից. շատ գոհ եղաւ տեսնելով որ լաւ գրում են և կարդում. այդ տեղից էլ մտաւ մեծ դահլիճը ուր բեմ կալ կառուցուած թատրոնի համար. այստեղ կախուած էին Վեհ. Շահի, Ռուսաց կայսեր և իւր մեծագիւր պատկերները. կար նոյնպէս մի բնակը շրջանակի մէջ իւր և հօր, Շահի լուսանկարները որը նուիրեցին իրեն. այդ տեղէն դուրս գալով մտաւ ազգային ինթերպարանը ուր սեղանի վերայ դրուած էին ամեն տեսակ լրագիրներ։ Շատ և շատ գոհ արամադրութեամբ շնորհակալութիւն յայտնելով Ս. Առաջնորդին, մեկնեցաւ մէկ ժամ և մէկ քառօրը տեսելով իւր այցելութիւնը։ Չմոռնաւ ինչէլ որ Ռուսաց հիւպատոսը ներկայացրեց տեղու ամենազարուստ վաճառական Թումանեանց Խաչատուր աղան, յայտնելով որ օրիորդաց ու-

տեղ ոչ մի գաղան չի գնում, ոչ մի թեւաւոր չի թռչում և եթէ որեւէ անվախ ձիւնոր մօտենում է նրան, ձիւն գլուխն իսկոյն շուռ է տալիս որ շուտով հեռանայ այդ վայրենի տեղերից։

Լեւոնը հասնելով Գիցի մօտ, նրան ճանապարհ ընկնելու տեսաւ։

— Ո՛ր ես գնում, Տըրնովա՞, հարցրեց Լեւոնը։

— Այո՛, բայց ի՛նչ է պատահել քեզ հետ, դու բոլորովին արթնած ես։

Վերջինս յուսահատութեամբ ձեռքը շարժեց և պատմեց իր դիտող անցածը։

— Ճանաչեցի՞ր այն գարշելուն, հարցրեց Գիցը։

— Ճանաչեցի . . . այո՛, ճանաչեցի։

— Ո՞վ է։

— Մուստաֆան, մեր ընդհանուր թըշնամին։

Գիցը կրճատեցրեց ատամները և բարկութեամբ սեղմելով բութեղները, բացառեց ինքնը։

— Նրա վերջին ժամն այնքան էլ հեռու չէ, Լեւոն, մի՛ վախիր։

Նրանք դուրս եկան հիւլից և ճանապարհ ընկան դէպի Տըրնովա։

(Շարունակելի)

Յ. Ա.

սումնարանի հիմնադիրն է, և այն, նաեւ կարգացուցան պարսկերէն և ֆրանսերէն ճառեր։ Այսպէս շատ գոհ մեկնեցաւ Նորին Բարձրութիւնը։ Նաեւ ընտանի Շահի գահին իսկական ժառանգն է որ ապագային կհոչուի «Մուղափարիդին Շահ»։ Մեկնեցաւ ու լախ, յայտնելով Ս. Առաջնորդին որ եթէ մի օրեւիցէ խնդիր ունենայ ազգի կողմէն կարգադրելիք, պատրաստ է գոհացում տալու և ոչինչ չպիտի զբաղուի իրեն։ Ուստի մենք Հայերո մաղթենք երկար կեանք Նորին Բարձրութեան և թէ Նորին Վսեմափայլութեան Ընդհ. կուսակալի էմիր Նիզամին որ միշտ մի առանձին սիրով է նայում դէպի Հայերին. նոյնպէս նրա համար էլ կը մաղթենք երկար կեանք։

ՀԱՅԵՐ Ի ՌԱՌԱՍԻԱ

Թիֆլիզի Կառկազ ուսանող թերթերը հետեւեալ տեղիկութիւնները կուտայ. «Այժմ Կառկազի մէջ ներքին գործոց նախարարութեան կից երկու յանձնաժողովներ կազմուած են, մէկը կը վերաբերի Կովկասի Թիւրքերի հոգեւոր վարչութեան և երկրորդն ալ Կովկասեան Հայերի գրութեանը։ Այդ երկու յանձնաժողովներն ալ կը գրուին Կովկասի կառավարչապետ Ս. Ս. Շերեմետեւի նախագահութեան ներքեւ։ Այդ յանձնաժողովները մէջ կան գիւնուորական, ներքին գործերի, արտաքին գործերի և կրթական նախարարութիւնների անդամները, նոյնպէս և կոմս Իկնատիէֆ, նաեւ Թիւրքերի և հայկական գործերի տեղեակ ուրիշ մասնագէտներ։ Հայերի գործերին վերաբերեալ յանձնաժողովի մէջ, ի միջի այլոց, կը քննուի հայ-լուսաւորչական դպրոցների կանոնաւորման խնդիրը ի Կովկաս և Էլմիստէնի Մայրագոյն Կաթողիկոսի հետ կառավարութեան հայեացքներին աւելի համապատասխան յարաբերութիւններ հաստատելու հարցը։»

Մշակի մէջ կը կարդանք հետեւեալները.

Կարսի շրջանակի մէջ հայ գիւղերի գիւղական-վարչական անդամներն արդէն նշանակուած են Յոյներէց և Մալականներէց։ Այդ նոր վարչիւնների թու շուրջ և ապրուստը պիտի վճարեն հայ գիւղացիները. օրինակ, Բէկի Սէմէտ որ բաւական մեծ հայաբնակ գիւղ մէ, իւր նոր օտար տանուտէրի և նորա պաշտօնակիցների համար տարեկան մօտ 800 ռուբլի թույլի (2200 ֆրանք) պարտի վճարել. այդպիսով իւրաքանչիւր տան վրայ 7-10 ռուբլու նոր տուրք մը կ'աւելնայ։

— Նոր-Նախիջևանէն կը գրեն որ այս օրեր Ստաւրապոլի մէջ վախճանեց մի Նոր-Նախիջևանցի Հայ Խաչերես Խաչերեսեան Դիւչքով որ կտակեր է 100,000 ռուբլի Ն. Նախիջևանի հայ դպրանոցին, այն պայմանով որ այդ փողի տոկոսով զգրոցի մէջ ուսանեն ամենապաշտ հայ մանուկներ և ունեցմէ աւարտողներէն մի քանիներ ուղարկուեն արտասահման կամ Ռուսաստանի բարձրագոյն դպրոցները, իրենց ուսումը շարունակելու համար։ Հանգուցեալը անդաւակ լինելով 700,000 ռուբլի եւս իր եղբոր որդուն կտակերէ։

ՏՈՄԱՐԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

Թարիգ լրագրէն կիմանանք թէ Դատական և Կրօնական գործերի նախարարութեան մի հեռագիրը որ հաստատուած է Պիլէճիկի հայ կաթողիկոսականութեան, կը պատուիրէր իրենց որ նոր տօմարը ձգելով, հին տօմարը գործածեն առաջուան պէս. սակայն Պրուսայի հայ-կաթողիկոսների առաջնորդը իր Պիլէճիկի փոխանորդին դարձեալ հրաման ղրկած էր որ նոր տօմար գործածեն: Այս հրամանի վրայ Պիլէճիկցիներն ստիպուած են մասնաւորապէս մի անձ զրկել Կ. Պոլիս որ հարկ եղած դիմումներ անէ Բարձր. իշխանութեան՝ հին տօմարն պահպանելու համար:

ԿԱՊՈՅՏ ՏԵՏՐԱԿԸ

(Շաբ. 57րդ քունն)

Թիւ 81

Հիւպատոս Լոյս առ Պր. Պան.

Էրզրում, 19 յուլիս 91

Տէր. անցեալ շաբաթի մէջ բարեկարգութեամբ գրեթէ բոլորովին հաստատուեցաւ քաղաքին անմիջապէս մօտիկ տեղերի մէջ. բայց գաւառներէն վատահերի աղբիւրներէ եկած անգոհ հացուցիչ տեղեկութիւնները կը ցուցնեն թէ այդ տեղերը գործերի ապօրինի վիճակը կը շարունակուի: Քիւրդերը բազմաթիւ կողոպուտներ արած են քրիստոնեայններէ և այժմ երկրին մէկ ծայրէն միւսը յուզման մէջ են իրենք: Հայերը ալ չեն ճանապարհորդեր, ճանապարհներ իրենց համար առնալով լինելով: Վալին պատճառ բերելով երկրին անապահով վիճակը, ռուս Ընդհ. հիւպատոսէն խնդրեց որ ետ զրկուին Ռուսաստանի երկու խումբ ուխտաւորները որոնք վերջինս այստեղ հասած էին: Հիւպատոսը վերադարձուց զիրենք: Հետեւապէս երկու վաշտեր երէկ ստա հասան Երզնկայէն և լեռնային թնդանօթների մարտկոց մը մի գունդ հեծելազորի հետ ասկէ մեկնեցան Պայազիտ երթալու: Խարբերդի մեր հիւպատոսական գործակալը ինձ կիմացունէ նաեւ որ այնտեղէն երկու վաշտ ալ հետեւակ զօրք կը զրկուին Էրզրում:

Յունիս 20ի դէպքին իբր մասնակից քանի մը Հայեր ալ վերջերս բանտարկուեցան որով իրենց թիւը 24ի կը հասնի բանտին մէջ. իսկ միւս լեռնայիններէ որոնք նոյն օր սպաննեցին և կողոպտեցին քրիստոնեայններին, ոչ ոք բանտարկուած է:

(Ստոր.) ԳԼԻՅՈՒՄՏ ԼՈՅՏ

Թիւ 86

Սըր Ռ. Հուպթ առ Մարքի Սաւրգալի:

Թերապիա, 21 օգոստ. 91

(Հեռագրակապ). Պատիւ ունեցայ ստանալ Ձեր ներկայիս 19ի հեռագիրն. իմ օգոստ. 1ի նամակը լիովին տեղեկութիւն կուտայ Գումգալուի խոսքով թեան մասին, վատահերի աղբիւրներէ քաղուած լինելով: Յուզումը յայտնապէս Պատրիարքին դէմ ուղղուած էր: Մի Հայ կախաւորութեամբ կը

րակ արաւ Պատրիարքին վրայ և անկէ ետք ալ սպաննեց մի ոստիկան զինուոր երբ ոստիկանութիւնն եկեղեցու մէջ բերուեցաւ բարեկարգութիւնը վերահաստատելու համար:

Պատերազմական ատեն մը կարգուած է յանցաւորները դատելու, հետեւապէս դժուար, և ետ կըրնամ անկարելի է, ուրիշ ճիշդ տեղեկութիւն ստանալ դատարանի ընթացքին վրայ: Սուլթանը մահի պատիժը փոփոխեց և հաւանական է թէ մէկ ուրիշ նմանօրինակ վճիռ ալ որ արձակուած էր մի անձի դէմ, նոյնպէս պիտի փոխուի ուրիշ պատիժի. այս երկրորդ անձն ալ մի զինուոր սպաննելուն համար յանցաւոր դատուած էր:

Ինձ հաղորդուած զեկուցումները կարծել կուտան ինձ որ շատ քիչ հաւանականութիւն կայ թէ ներողամտութիւն յանձնարարող խորհուրդ մը կըրնայ ընդունուիլ այս պահու: Հետեւապէս հոգ պիտի տանիմ ուրիշ յարմար առիթ ձեռք առնել այդ բանի համար, մանաւանդ որ արդէն կը յուսացուի թէ պատժի ուրիշ մեղմացումներ ալ պիտի լինին Սուլթանի կողմէն, նկատելով որ սա այժմ արդէն եռանդուն խորհրդակցութեան մէջ է իր ծառայութեան մէջ գտնուող զինուոր Հայերի հետ, ի մասին նոցա աղբակիցներէ գտնող տաներին:

Թիւ 93

Գնդապետ Սթուարդ առ Սըր Հ. Տըրմունդ Վօլֆ:

Դաւրէժ, 12 յուլիս 90

Տէր, Պատիւ ունիմ Ձեզ հաղորդել որ ձէլալի կոչուած Քրդերէն մեծ խումբ մը թրքական հողի արշաւեց ոչխար քաշել բերելու համար: Ձէլալցիները կը բնակին պարսկական հողին վրայ, Մակուի քով: Այս քաղաք Քիւրդերի քարաշէրի վրայ կընայ տեսնուի Պարսից սահմանի մէջ, ոչ շատ հեռի Արաբատ լեռնէն:

Ձէլալի Քիւրդերը արշաւանքին աչտեն գիմագրութիւն գտնելով Թիւրքաց կողմի Հայտէրանի Քիւրդերէն, մի կուր տեղի ունեցաւ, և կրսուի թէ եօթ մարդ թրքական Քիւրդերէն և 2 մարդ ալ պարսիկ Քիւրդերէն սպանուած են, բացի մի քանի վիրաւորներէ:

Ամիր Նիզամը աղղու հրամաններ ղրկեց Թիւրք փաշա խանին որ ձէլալի Քրդերի պետը և Մակուի կառավարչն է, իր Քրդերը հանդարտ պահէ և զսպել ունէ արշաւանք: Սակայն պարսիկ իշխանութիւններ այդպիսի յարձակումներ զսպելու շատ կասկած չեն երեւիր:

(Ստոր.) Գ. Է. ՍԹՈՒԱՐԳ

Թիւ 94

Գնդապետ Սթուարդ առ Սըր Հ. Տըրմունդ Վօլֆ:

Դաւրէժ, 16 յուլիս 90

Տէր, Հաստատուելով յուլիս 12ի նամակս, պատիւ ունիմ նաեւ իմացունելու Ձեզ որ վերին տնտեսանի գրգռութիւն կը տիրէ այժմ պարսկա-թրքական սահմանագլխի վրայ, ձէլալցիներէ կողմէն Հայտէրանի Քիւրդերի վրայ

բայ եղած յարձակման պատճառով: Թիւրք փաշա խան, ձէլալի Քիւրդերին պետը, Օվաճըզի քով բանակած է 5000 մարդերի հետ: Օվաճըզ խոյի արեւմտ-հիւսիս, Պայազիտ տա. նոց մեծ ճանապարհին մօտ է և բոլոր քարաշէրերի վրայ նշանակուած է:

Քանի մը տարի առաջ Էրզրումէն Դավրէժ արած ճանապարհորդութեանս ատեն այն կողմ հանգիպած եմ: Ուրիշ շատ քրդական ցեղեր և ուրիշներ ալ հաւաքուած են Հայտէրանիներին ոյժ տալու. սահմանագլխին երկու կողմն ալ, Արաղի և Սարիսու, կըսուի թէ, բազմաթիւ Քրդեր լեցուած են:

Անցեալ նամակովս յիշած վիրաւորներէն շատերը մեռած են և այժմ կըսուի թէ Հայտէրանիների կողմէն ըսպաննուածների թիւը 24ի կը հասնի և ձէլալիներին ալ 6ի. սակայն սա չափանցութիւն կերելի:

Պայազիտի թիւրք զինուորականներէն մի քանին զրկուած են Թիւրք փաշան տեսնելու և իրեն հետ խորհրդակցելով գործը կարգադրելու. կը յուսացուի թէ բարեկամական լուծում մը կը ստանայ խնդիրը. սակայն միշտ դժուար է սահմանագլխի Քրդերը հանդարտեցունել երբ այս օրինակ գրգռիչ պարագայներ լինին: Խիստ պատուէրներ զրկուած են Թիւրք փաշա խանին իր Քրդեր զսպելու:

(Ստոր.) Գ. Է. ՍԹՈՒԱՐԳ

Թիւ 95

Գնդապետ Սթուարդ առ Սըր Հ. Տըրմունդ Վօլֆ:

Դաւրէժ, 20 յուլիս 90

Պատիւ ունիմ Ձեզ հաղորդելու որ Ամիր Նիզամը պարսկական հողի Քրդերին Պես-Թիւրք փաշա խանէն մի հեռագիր ստացած է որով վերջինս կը յայտնէ թէ Թիւրքիայի կողմէն զրկուած զինուորականների հետ տեսակցեր և անոնց հետ խնդիրը կարգադրած ու վերջացուցած է: Այդ կարգադրութեան մանրամասնութիւններն դեռ յայտնի չեն:

(Ստոր.) Գ. Է. ՍԹՈՒԱՐԳ

Նոր հրատարակութիւն

Շնորհակալութեամբ ստացանք Armenia, The Armenians and The Treaties անգլիերէն գրքոյը, հեղինակութիւն Պր. Մ. Կ. Ռոլէն Ժաքըմէնի: Կը ծախուի Լոնտոնի գրքավաճառներէն հետեւեալին քովը:

Mr. John Heywood, 1 Paternoster buildings, London. E. C.

ԳՅԱԼԹԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ՅԱՄԵՐԻԿԱ

Այս շաբաթի մէջ մի Պրուսացի և մի Սեփաւացի, երկու Հայեր ալ Հարաւ. Ամերիկայի Մենթէվիտէօ քաղաքէն վերադարձան, Մարտիլի ճանապարհով իրենց հայրենիք երթալու. երկուքն ալ շատ յուսահատ և մին ալ բոլորովին հիւանդ վիճակի մէջ. վերջինս բարեբաղդապէս այժմ լու է: Սոքա բարեբաղդութիւն ունեցած են ինքզինքնին եւրոպա ձգել Հարաւային Ամերիկան ուրտեղ ուրիշ հարկուաւոր հայ

ընեակիցներ վերջին աստիճանի չքաւորութեան ենթարկուած, մօտակայ ուրիշ գաւառներ ցրուել և աներեւութացել են, շատերը առանց հետք մը թողու: Մենթէվիտէօ մէջ գրեթէ այժմ չէ մնացել Հայ: Այս երկու Հայեր, ինչպէս և միւսներն ալ հեռուէն լուծուած անհիմն լուրերի հաւատք ընծայելով փութացել են դրամադրութեամբ հետերին առած երթալ ոսկիէ աշխարհ, ուր դժբաղդապէս ապրելու չափ մնունք ալ չկայ գաղթականների խիստ մեծագոյն մասին համար:

Հիւսիս. Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներէ վերադարձող Հայեր ալ շատ միջիմարական լուրեր չեն բերել, այնտեղ բազմի բերմամբ և կամ երկարատեւ բնակութեամբ մի դիրք ձեռք բերող սակաւաթիւ Հայերէ զատ (ուրոնք ունէ երկրի մէջ ալ կրնան պատահիլ) մեծագոյն մասը չարաչար կաշխատի բայց ոչինչ կը վաստկի. բանած օրերը մի քանի ֆրանք կաւելցունէ, բայց տարուան գրեթէ կէսն ալ գործադուլերի պատճառով անգործ կանցունէ և պարտք կըստիպուի անել. շատ շատեր ճանբու ծախք մը չկրնալ ճարելուն համար կը թափառին գործարանէ գործարան և կախոսան իրենց թողած երկիր և զրադուլք, համոզուելով որ եթէ նոյն զրկանք և սշխառութիւն կրէին իրենց հայրենիք, Խարբերդի մէջ, նոյնքան պիտի կալենային վաստկել առանց իրենց առողջութիւնը փոխելու: անէրկեան գործարանների ապականիչ ծովին, փոշին մէջ, որի պատճառով հիւանդացող գործաւորների մեծ մասը թութախտաւոր եղած են:

Ի ծանօթութիւն մեր ընթերցողների կաւելցունենք թէ Ամերիկա գաղթողները մեծ մասամբ այնպիսիներ չեն որոնք ապրուստի պակասութեան և պարտքերի պատճառով ստիպուած լինին պանդխտի դօր լինուելու համար. ինչպէս են Վանցի ու Մչեցի պանդուխտները Սեւ ծովի նաւահանգիստները, այլ աղոնք քիչ շատ գոհացուցիչ դրաղում կը ձգեն և զբաւաղուի մ'ալ հետերին առած կը գաղթեն Ամերիկա և այնտեղ աւելի մեծ շահեր անելու յուսով, դիւրութեամբ կը վճարեն մեծագումար կաշառքներ թիւրք պաշտօնեայնների որ ազատ թողուն զիրենք փախչելու ու գաղթելու:

ԹԻՒՐԿԻԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ինչպէս որ Սուլթանը խոստացած էր առաջուց, իւր ներկայութեան ընդունիլ մի օր Յոյների Ամեն. Պատրիարքն, մարտ 14ին Ն. Ամենապատուութիւնը Պայտուր երթալով ներկայացուց Սուլթանին, որ առանձին մեծաբանք մ'անելու համար անոր, հրամայեց որ իր առջեւ թիկնաթուղի մը վերայ նստի և օշարակներ ալ հրամցունել սուլա: Ամեն. Դիոնէսիոսը իր չորհակալութիւններ յայտնեց առանձնաշնորհումների խնդրին յաջող կարգադրութեան համար: Յաջորդ օրն ալ Սուլթանը փոխադարձապէս իր մաս

նաւոր բժիշկ Մալոյէնի փաշան զրկեց
ն. Ամենագաղաւթեանն այցելելու :
— Եւրոպական լրագիրներէ հրա-
տարակամ լուրերին նայելով, վերին
Մակեդոնիայի մէջ խռովութեան վի-
ճակ մը սկսեալ է տիրել և շատերը կը
հաւատեն թէ այս յուզումներէ մէջ
օտար մաս կայ շարժող : Այսպէս զայն
ցեղապետները բոլորովին ապստամբ մի
դիրք ընենա՞ծ են այժմ Օսմանեան իշ-
խանութիւններէ դէմ : մի քանի միւ-
տիւններ և գաղապարներ վնասուած
են արդէն և նոցա պաշտօնատեղիներն
այ այլուած : Բ. Դուռը ցարդ չէ դի-
մած խռովութիւններէ, վախճալով թէ
ազով արդէն ժամանակէ մ'ի վեր
գրգռուած աղպանական ազգի մէջ յու-
զումն աւելի կրնայ սաստկանալ : Բիշ-
մ'աւելի հիւսիսի կողմն ալ, ուրիշ ալ-
պանական խումբեր արեւմտահայ կը-
ռիւններ ունեցած են դարացի Գարա-
տաղցիներէ հետ : Բ. Դուռը կասկա-
ծելով թէ գործերի այս դրութեան
պատճառով միջազգային դժուարու-
թիւններ կը ծագին, որոշած է մի յանձ-
նաժողով զրկել Ալպանիա, այդ դէպ-
քերի վրայ քննութիւն բանալու հա-
մար : Այդ յանձնաժողովը կը բաղկանայ
չօրաբաժնի մի զօրավարէ, մի գնդա-
պետէ և Պետական խորհրդի մի ան-
դամէ :

— Մարքիսը Բուսինի, Իտալիայի
նոր նախարարապետը մտադրութիւն
ունի, Թիւրքիայի մէջ վերջերս բացուած
խաղաղական վարժարաններէ թիւը պակ-
սեցունել : Այդ վարժարաններ Պր. Բը-
րիսի (նախորդ նախարարապետը)
բանալ տուած էր բաւական ծախքեր
անել տալով, որպէս զի ատոնցմով ի-
տալական լեզուն և քաղաքական ու
առեւտրական ազդեցութիւն աւելի
տարածուին Թիւրքիայի մէջ : Եւ որով-
հետեւ ֆրանսական կրօնաւորների
վարժարաններ արդէն կային Թիւր-
քիայի մէջ հաստատուած որոնք ֆրան-
սական կրթութիւն աւելի կուտային
իրենց սաներին, իտալական վարժա-
րաններէ անօրէնները միջոցների դիմած
էին դէպի իրենց քաջելու համար աղ-
քատ դաստիարակի զաւակներն ատոնց
դասական պէտքերը, մինչեւ իսկ կէ-
սօրի ճաշն ալ ձրի տալով : Սակայն Պր.
տը Բուսինի որ արդէն երկրին պատե-
րազմական ծախքերի մէջ ալ խնայո-
ղութիւններ գործադրել տուած էր,
Թիւրքիայի խաղաղական վարժարանների
թիւը 80էն 46ի իջեցունելով 400,000
ֆրանքի խնայողութիւն մ'արած պիտի
լինի :

— Կ. Պոլսի մէջ հրատարակող
պարսկերէն Ալթէր լրագիրն ասկէ ետք
չպիտի հրատարակուի, որովհետեւ
այդ լրագրի մասքն արգելուած է ի
Պարսկաստան և բաժնորդների մեծ
մասն ալ Պարսկաստան կը գտնուին :

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆԵՐ

Հետեւեալ գիրքերն կարելի է
ստանալ Արմենիայի խմբագրատունէն
իրենց առջեւ նշանակուած գիներով
և փոստի ծախքը խմբագրատունէն
վճարուելով :

Արժէքը կանխիկ չվճարուած՝ գիրք
չըրկուիր :
Նոր հրատարակութիւն
Թ.
ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Մ. ՓՈՐՓՈՒԳԱԼԵԱՆԻ
«ԱՐՄԵՆԻԱ»Ի ՅՈՒՇԱՐԱՐ
Ա. ՏԱՐԵԿԱՆ
(1885-86)

Շատեր կը փափաքէին ունենալ
Արմենիայի Ա. տարեշրջանի թիւերը : Բայց
որովհետեւ այդ թիւերը բոլորովին ըս-
պառած են, նոյն տարեշրջանի մէջ Մ.
Փորթուգալեանի գրած առաջնորդող
յօդուածներէն 30ի չափ ամփոփուած
են այս Յուշարարի մէջ, մի քանի թիւ-
թիւցուցութիւններով մէկտեղ որոց մա-
սին խօսուած է առաջնորդող յօդ-
ուածներին մէջ : Այդ յօդուածներէ մէջ
կան «Տնտեսական հարցեր» (Վաքի տըն-
տեսական վիճակը), «Թիւրքիան չուզեր
լսել», «Ինչ պէտք է անել և ինչ
կրնանք անել» (Մայրաքաղաքի մէջ), «Եւ-
րոպայական Հայերն և Կ. Պոլսի Պատ-
րիարքարանը», «Պէտք է գծել մեր
ծրագիրը», «Մեր ոյժերը համախմբելու
մի առաջարկ», «Ինչո՞ւ չեն յաջողիր
մեր գործերը», «Սխալ մտածումներ»
(Վաքի Պողոս Եպիսկոպոսի բարոյս որ
խօսած է Վաքի Արաք բաղի եկեղեցու մէջ
1885 մարտ 31ին), «Իգական սեռի
մասնակցութիւնը Հայրենասիրական
գործին», «Հայ ժողովրդի և Թիւրք
զօրքերի կռիւը Վանի մէջ» (Նամակ
Վաքի) և այլն և այլն :

«Արմենիա»ի Յուշարարը իր Յաւա-
շարանով մէկտեղ կը բաղկանայ 124 ե-
րեսներէ, ութածալ գիրքի վրայ
տպագրուած : Գինն է Պարսկաստանի
Հայերէն համար 1 ֆրանք. ուրիշ ա-
մեն տեղերի համար 1 ֆր. և 40 սնթմ :
Փոստի ծախքը կը վճարուի հրա-
տարակողէն :

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Մ. ՓՈՐՓՈՒԳԱԼԵԱՆԻ
Ա. ՀԱՅ ԴԻԹՅԱՋՆՈՒՀԻ ՄԸ (սպառած) :
Բ. ՀԱՅ ԴԻԹՅԱՋՆ
Գ. ՍԱՂՄԱՍ ԻՍՐԱԵԼԻ
Դ. ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ ՊՈՒԼՂԱՐԻՈՅ ԵՒ
ԿԵՆՏԱՒՈՒԹԻՒՆՔ ՊՈՒԼՂԱՐ ԱՊՍՏԱՄ-
ԲԱՊԵՏԱՅ (Պուլյար աղգին իր աղա-
տութիւն ձեռք բերելու համար մէկ
գարէ ի վեր արած ջանքերի խիստ
հետաքրքրաշարժ նկարագրութիւնն
է) : (1 ֆր. 10 սնթմ) 1 ֆր. 50 սնթմ
Ե. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ. — (Հայաս-
տանցիների պանդխտութեան տխուր
հետեւանքների մէկ փոքրիկ պատկեր
կը ներկայացունէ վիպական կերպով)
Դին (90 սնթմ) 1 ֆրանք 20 սնթմ
Զ. ԳԱՄԱՌՔԱԹՈՒՄ — ԺՈՂՈՎԱՐԳԱՆ
ԸՆԹԵՐՑԱՐԱՆ յետ այլոքեցն աւարտե-
լու : (Մեծանուն հայ բանաստեղծի
վերջերս գրած ազատաշունչ ընտիր ո-
տանաւորներէն 3ը՝ առանձին տեա-
րակով հրատարակուած են) : 50 հատ
2 ֆր. և 50 սնթմ, հատը (5 սնթմ
10 սնթմ)
Է. ԼԻՆԶԻ ՕՐԵՆԻՔ ՏԱՃԿԱՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ
(Աղաւած) :

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Մ.
ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Մ. ՓՈՐՓՈՒԳԱԼԵԱՆԻ
Ը
ԹԻԻՐԻԳԻԱԻ ՀԱՅԵՐԸ
ԵՒ
ԻՐԵՆՅ ԴՐԱՅԻՆԵՐ
ԳՐԵՑ Գ. Ա.
Թիւրքիայի Հայերն և իրենց գը-
րացի Թիւրքերի, Գիւրգերի, 2էր-
քէզների, Ասորիների, Եզիւների,
Դըղըլաշների և այլ ազգերի վրայ
վիճակագրական և ցեղաբանական ամ-
փոփ. և հետաքրքրական տեղեկու-
թիւններ տրուած են այս տետրակի
մէջ : Թիւրքահայաստանի մէջ բնակող
այլ և այլ ազգէ բնակիչների թիւին
մէկ բաղադրական ցուցակը կցուած
է տետրակին վերջը : Գինն է 50 սնթ-
մ, փոստի ծախքը Արմենիայի խմբ-
ագրատունէն վճարուելով (Պարսկաս-
տանի Հայերն համար 35 սնթմ) :

Մ. Փորթուգալեանի հրատարա-
կած գիրքերին վրայ մասնաւոր զեղչ
կը լինի Պարսկաստանի Հայերն հա-
մար որոնց կը զրկուի փակագծի մէջ
նշանակուած գիներով :

ԻՄ ՀԱՅՐԱՍՏԱՆ ԸՆԿԵՐԸ
Կ. ՊՈԼՍՈՅ ՀԱՅՈՅ ԿԵԱՆՔԷՆ ԱՌՆՈՒՄՄ
ՄԻ ԻՐԱԿԱՆ ՎԼԳ
ԳՐԵՑ ԱՊԼԱՐԻՊ
Այս հետաքրքրաշարժ գրուած կը
ներկայացունէ ընտանեկան տխուր
պատկերներէ մին ուր կը տեսնուի թէ
անբարոյական մի հայր իւր ապական-
ուած վարքուբարքով որպէ՛ս չարիք-
ների պատճառ դարձած է և վերջ ի
վերջոյ ինք ալ իւր որդու ձեռքով
սպաննուած և անհետացած է աշ-
խարհէ :

Կը ծախուի Արմենիայի խմբագ-
րատունը, գին 1 ֆրանք, փոստի
ծախքը խմբագրատունէն վճարուելով :

ԾԱԽՈՒ ԳԻՐԳԵՐ
ՐԱՅԻԹ, ԴԱԻԻԹ ԲԷԿ պատմական
վէպ (1722-1728) Ա. Բ. Գ. գիրքերն վեր-
ջաբանով մէկտեղ մէկ հատորի մէջ ամ-
փոփուած. Բ տիպ. 8 ֆր. 75 սնթմ :
ՐԱՅԻԹ, ԽԵՆԹԸ (Արկածներ վերջին
առաւ-թուրքական պատերազմից) և
ԶԱԼԱԼԵՏԻՆ (Մի պատկեր նրա ար-
շաւանքից) : Երկուքը մէկտեղ մէկ հա-
տորի մէջ ամփոփուած. Բ տիպ. 8 ֆր. 75 սնթմ :
ՐԱՅԻԹ, ՀԱՅ ԿԻՆԸ ԵՒ ՀԱՅ ԵՐԻ-
ՏԱՍԱՐԴՈՒԹԻՒՆԸ 2 ֆր. 55 սնթմ :
ՐԱՅԻԹ, ԿԱՅՄԵՐԻ ՎԵՐԶԸ 1 ֆր. 75 սնթմ :
ԵՆԵՐԵՆԸ, ԹԷՆԴՈՐՈՍ ՌԵՏՈՒՆԻ
3 ֆրանք 50 սնթմ :
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆԸ, ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ
ԽԱՅՈՒԹԵԱՆԸ և Թագաւորու-
թեան երուսաղիմայ 2 ֆրանք
ՆԻԿՈԼ կամ գարձ Հայոց Եւրոպիոյ
ի կաթողիկոսութիւն 1 ֆր.
ԶԱՅՆԱԴԵԱՆ ԵՐԴԵՑՈՂՈՒԹԻՒՆ
1. Պատարագի 10 ֆր.
ԵՐԶԵԱՆԸ, ԱԶԳԱՅԻՆ ԵՐԴԱՐԱՆ
2. Զոյնագրեալ հայկական նոտաներով)
2 ֆր. 80 սնթմ :

ԵՐԻՊՏՈՍԻ ՀՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ, 35
սնթմ :
ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՎԱՐՈՒՅ ՄԵՐԻՆ
ՆԵՐՍԻՍԻ Հայրապետին մերոյ. 35 սնթմ :
Կ. ՊՈԼՍՈՅ ԱՌՈՒՄՆ ԹՅՍՄԱՆԵԱՆՑ.
35 սնթմ :
ԱՌԱՔԵԼ ԴԱԻԻԹԵՑԻ, Պատմու-
թիւն Հայոց (1605 թուականէն մինչեւ
1663) 7 ֆրանք
ԼԵԻՈՆ ՍԱՐԳՍԵԱՆԸ, ԱՅՑ ԹԻԻՐ-
ԲԱՅ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻՆ (Մոսկուաի համա-
լսարանի նախկին ուսանողներէն Պ. Լե-
ւոն Սարգսեանց 1888ի ամառին մի ճա-
նապարհորդութիւն արած է Կարս-
գծով Երզրոււ և անկէ մինչեւ Տրապի-
զոն, Թիւրքաց Հայաստանի վիճակին
վրայ տեղեկութիւններ ստանալու հա-
մար : Իւր այդ տեղեկութիւններ և
ճանապարհորդական արկածներ հրա-
տարակուած են Թիֆլիզի Մուրճ ամ-
սագրին մէջ և յետոյ արտատպուելով
մի առանձին գիրք եղած է) : 2 ֆ. 10 սնթմ :
ՕՐԱՅՈՅՑ 1891 թուականին, ար-
պագրութիւն էլ՝ միւսին, 70 սնթմ :

ՇԱՐՃՈՒՄՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ (L'Arménie en mouvement). Մայր Հայաստա-
նի պատկեր 1 ֆրանք
— Բաճիկ. — ՍԱՄՈՒԷԼ (Բաֆֆիի
հրատարակած աղգային վէպերի վեր-
ջինն է այդ որի նիւթը առնուած է
Դ. Դարի Հայերի կեանքէն և որ, բա-
ցի իւր ներշնչած ազատասիրական
զգացումներէ, հետաքրքրաշարժ տե-
ղեկութիւններ կուտայ այն ժամանակի
Հայերի բարքերին, սովորութիւննե-
րին և այլնի վրայ) : 10 ֆր.
— Հ. Ղ. Ալիշան — Նշմարք Եւ Նշմարք
Հայաստանի Ա, Բ և Գ պրակներ (Հա-
յաստանի հետաքրքրական տեղերէն
և քաղաքներէն 36ին լուսանկար
պատկերները զետեղուած են Նշմարքի
3 պրակներին մէջ, անոնցմէ իւրա-
քանչիւրին վրայ պատմական և աշ-
խարհագրական հմտալից տեղեկու-
թիւններով, աշխարհաբար լեզուով
գրուած վեր. Հ. Ղ. Ալիշանէն) : 3
պրակներն միասին 26 ֆր. և 50 սնթմ :

ՀԱՅ ՊԱՏՈՒԹԻՒՆԻ ԿՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏԿԵՐԸ
1878ին Պէրլին գնացած Հայ պատ-
ուիրակութեան պատկերը՝ գեղեցիկ
թղթի վրայ առնուած և պատուի-
րակների անուններն հայերէն և ֆը-
րանսերէն տաւերով միանգամայն տը-
պագրուած, կը ծախուի Արմենիայի
խմբագրատունը, Գինն է 1 ֆրանք,
փոստի ծախքն խմբագրատունէն վը-
ճարուելով :

ՏՆՕՐԷՆ — ԻՄՓՐԱԳԻՐ
Մ. ՓՈՐՓՈՒԳԱԼԵԱՆԻ
Le Gérant : FÉLIX ENFFANTIN.
ՄԱՐՍԵԻԼ
Հայերէն տպարան Մ. Փորթուգալեանի
Marseille. — Imprimerie et Papeterie du Midi,
Allées de Meilhan, 44.